

Sinds 1938 is er geen *Anax parthenope* meer in Nederland waargenomen. Tot Jan van Tol bij toeval een exemplaar bij de plassen bij de Vlijt ontdekt.

J.van Tol

Een waarneming van *Anax parthenope* in Nederland

Het is geen groot geheim als ik u hier vertel dat ik in Nederland niet bijzonder actief ben in het verzamelen van libellengegevens. Dat is zeker niet uit gebrek aan belangstelling en ook geen luiheid. Ik vind bijvoorbeeld wél, dat er in Nederland veel mensen wonen, die de inventarisatie van libellen uitstekend uitvoeren. Ook aanvullingen voor de Nederlandse collectie van het Leidse museum, mijn werkgever, zijn in het algemeen niet echt noodzakelijk, en daarmee zelfs niet wenselijk.

Uiteraard blijven musea belangstelling houden voor bewijsmateriaal van het voorkomen van bijzondere soorten of van bijzondere vindplaatsen van meer gewone soorten. Diverse medewerkers van de 'Libellenonderzoekers' hebben zo in de afgelopen jaren interessante aanvullingen voor onze collectie geschonken. Zulk materiaal staat ook steeds voor nadere studie beschikbaar.

Door die houding loop ik dan ook niet voortdurend met een groot net in Nederland rond. Als ik schrijf 'groot net' dan bedoel ik een model dat in Nederland niet veel wordt gebruikt, maar in het buitenland door vlinder- en libellenverzamelaars als onmisbaar wordt beschouwd. Bij het laatste S.I.O. symposium in Japan heb ik mij zo'n buitenmodel met meterslange telescopische steel aangeschaft.

Ik heb nog steeds goede herinneringen aan mijn eerste libel die ik met dit net ving: een mannetje van *Epophthalmia elegans*, werkelijk een van de lastigst te vangen soorten. Het is een corduliide met zo ongeveer de maat van onze *Aeshna cyanea*. Hij komt voor in grote meren, vaak met weinig vegetatie. De mannetjes patrouilleren over grote afstanden over het water. Je bent gedwongen midden in het water plaats te nemen en af te wachten of er één binnen het bereik van het net

komt. Waarmee niet is gezegd dat het dier daarmee ook al in het net zit. Onze Japanse collega's hanteren het net wel zo bedreven, dat een jarenlange oefening overduidelijk zichtbaar is. De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat ik mijn *Epophthalmia* verzamelde aan de oever van een meer waar wel wat bomen langs de oever stonden. De patrouilles van de mannetjes vonden onder meer langs de oever plaats. Zulk gedrag zag ik later in 1993 bij een andere soort van hetzelfde geslacht op Sulawesi weer. Op die plaatsen heb je duidelijk meer kans op succes.

Waarom liep ik nu op 23 juli 1994 nu wél met dat supernet in Nederland rond? Over een aantal jaren moet een nieuw natuurhistorisch museum worden geopend. Op de inhoud van de tentoonstellingen hoef ik hier niet in te gaan, maar van belang is, dat er ook voorbereidingen worden getroffen voor een Natuurinformatiecentrum. Hoewel nog niemand precies weet wat dat allemaal gaat betekenen, is één van de onderdelen een referentiecollectie van de Nederlandse soorten dieren en planten. Misschien kunnen niet alle soorten aan de orde komen, maar de meest opvallende horen in elk geval wel een plaats te krijgen. Voor de lezers van dit tijdschrift hoef ik niet uit te leggen, dat libellen niet kunnen ontbreken.

Voor die referentiecollectie moet het materiaal uiteraard van de beste kwaliteit zijn, wat onder meer betekent dat de kleuren zo natuurgetrouw moeten zijn bewaard. Hiertoe is deze zomer een vriesdroog-apparaat aangeschaft. Dieren, of planten, gaan direct na het doden in de diepvries. In een vriesdroger wordt een temperatuur van -20° C makkelijk gehaald. Door de druk nu sterk te verlagen (vacuümzuigen) verdampt het bevroren water

uit de objecten. De kleuren blijven behouden omdat verrottingsverschijnselen geen kans krijgen.

Vers materiaal is dus essentieel en dat was de reden dat ik mijn supernet inpakte, toen mijn vrouw en ik afgelopen zomer voor een lang weekend naar Winterswijk reisden. *Anax imperator* leek me een goede en kritische soort om de nieuwe apparatuur te testen. Uiteraard wist ik van de grote populatie, die al sinds decennia de plassen bij de Vlijt bewoont.

Het was warm, of eigenlijk gewoon snikheet, toen wij een geschikte vangplaats uitzochten. Zowel *Anax* als *Orthetrum cancellatum* waren talrijk aanwezig. Totdat wij dus een forse andere *aeshnide* zagen vliegen. Helemaal niet ver van de oever en duidelijk zichtbaar. Een bruinachtige soort met een helderblauwe iets rechthoekige vlek achter de thorax op het abdomen. Niet veel keus: dat moest *Hemianax ephippiger* of *Anax parthenope* zijn. Het exemplaar maakte een zelfs wel iets forsere indruk dan de *imperator* mannetjes waar hij tussendoor vloog, maar dat moest echt een indruk zijn. Beide soorten zijn bij nameten iets (*parthenope*) of duidelijk kleiner dan *imperator*. Het dier vloog enkele malen op enkele meters van ons vandaan langs de oever heen en weer. Nu moest het gebeuren:

het supernet zou zijn naam waar moeten maken. Enige oefening had ik al weer opgedaan bij het vangen van de keizerlibel. Nog een keer goed kijken, slaan, mis. Net mis, maar mis. En voorgoed mis, zou later blijken. We hebben het hele terrein nog afgestroopt en we zijn de volgende dag nog eens teruggegaan, maar het dier heeft zich aan ons niet meer laten zien. Het ging wel met zekerheid om een exemplaar van *Anax parthenope*, waarschijnlijk een mannetje. De afbeelding van de soort in Sandhall's boek over Europese libellen geeft een heel goede indruk van het kleurpatroon. *Hemianax*, die wij in Nederland ook echt op korte termijn kunnen verwachten, is een veel fletsere soort. Het blauwe zadel steekt helemaal niet zo duidelijk af.

De enige zekere waarneming tot heden van *Anax parthenope* is de vangst bij Eijgelshoven (Limburg) in 1938 (Geijskens & Van Tol 1983: 203). In bijna alle gevallen zie ik libellen echt veel liever in het veld rondvliegen dan dat zij in de museumcollectie staan opgeprikt. In dit geval ben ik daar niet zo zeker van.

J.van Tol
Postbus 24
2250 AA Voorschoten